

AKTAS

П Р Ъ BENJAMINAS KALUŠKEVIČIUS
H O T E P E I KAZYS MISIUS

DAJNORIU

LIETUVOS KNYGNEŠIAI IR DARAKTORIAI

1864-1904

2-OJI KNYGA

ABECĖLA

Pradžė skaitimo

Lietuwiszku Waiku

Del Suaugusiu.

LIETUVOS
UNIVERSITETO
BIBLIOTeka

Dėdėji ir savo kasėtu iėdėwė
Dominikas T. Bocėkauskas.
Mahanoy City, Pa. Suw. Walst.
Amerikė

1898 m.

Drukarnėje ("SAULES") Mahanoy City, Pa.

Didžio Jubilejaus

budas apturejimo
Jubilejaus atėlaidų.

BENJAMINAS KALUŠKEVIČIUS
KAZYS MISIUS

LIETUVOS KNYGNEŠIAI
IR DARAKTORIAI
1864-1904
2-OJI KNYGA

UDK 94(474.5)„1863/1905“(092)(035)
Ka241

Knygos leidimą remia
Lietuvos kultūros taryba

Konsultantas
prof. habil. dr. Domas Kaunas

Klaipėdos Petro Krivoniu
viešoji biblioteka (Vytauto g. 20)
Informacijos skyrius Nr. 70
Invent. Nr. 15 (281)

ISBN 978-9986-23-190-5

© Benjaminas Kaluškevičius, 2014
© Kazys Misius, 2014
© „Diemedžio leidykla“, 2014

LIETUVOS KNYGNEŠIO DRAUGIJA

BENJAMINAS KALUŠKEVIČIUS
KAZYS MISIUS

LIETUVOS KNYGNEŠIAI
IR DARAKTORIAI
1864-1904
2-OJI KNYGA

2014

TURINYS

PRATARMĖ – ŽODIS SKAITYTOJAMS	7
SANTRUMPOS	9
KNYGNEŠIŲ IR DARAKTORIŲ VARDYNAS	11
VARDYNO PRIEDAS – PIRMĄ KARTĄ APRAŠYTI KNYGNEŠIAI IR DARAKTORIAI (ASMENVARDŽIAI)	208
PAMINKLAI KNYGNEŠIAMS	214
KNYGNEŠIAI IR DARAKTORIAI GROŽINĖJE LITERATŪROJE IR KINO FILMUOSE	236
ATSILIEPIMAI APIE 2004 M. IŠLEISTĄ ŽINYNĄ – PIRMĄJĄ KNYGĄ	238
ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ	244
VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ	263
JUOZO TUMO-VAIŽGANTO IR KNYGNEŠYSTĖS MUZIEJUS USTRONĖJE	277
PADĖKOS ŽODIS	279

PRATARMĖ – ŽODIS SKAITYTOJAMS

2004-ais metais išleistame biobibliografiniame bibliografiniame žinyne (*Kaluškevičius B., Misius K. Lietuvos knygnešiai ir daraktoriai 1864–1904. – Vilnius, 2004*) mėginta pateikti visų su draudžiamosios lietuviškos spaudos platinimu susijusių asmenų, o taip pat daraktorių – slaptų mokyklų mokytojų (persekiojams įkliuvusių ir neįkliuvusių) biogramas. Nors buvo stengtasi, tačiau nepavyko sužinoti net visų vienaip ar kitaip už lietuvišką spaudą, slaptą mokymą baustų asmenų. Daugeliui spaudos platintojų nenustatyti reikiami biografiniai duomenys, o ir pačiose biogramose pasitaikė netikslumų. Carinės Rusijos lietuviškos spaudos persekiojimo dokumentuose žinios apie asmenis, įkliuvusius su draudžiamąja spauda, gana skurdžios. Pavyzdžiui, Lietuvos istorijos archyve neišliko 1892 metais Vilniaus generalgubernatoriaus administracine tvarka baustų asmenų už lietuvišką spaudą byla (LVIA, f. 378, PS, 1892, b. 10). Kun. Juozapo Stakausko pastangomis buvo padaryti šios ir daugybės kitų bylų kopijos mikrofilmuose. Jie saugomi Lietuvos mokslo akademijos Vrublevskių bibliotekoje (mf. 703). Periodinėje spaudoje paskelbtuose straipsniuose ir įvairiose žinutėse taip pat trūksta konkretumo, pasitaiko klaidingų teiginių.

Akademikas Vytautas Merkys suregistravo su lietuviška spauda įkliuvusius 2467 asmenis (platintojus ar laikytojus) ir 724 spaudos sulaukymo atvejus, kai kaltinamieji nebuvo surasti (*Merkys V. Draudžiamosios lietuviškos spaudos kelias 1864–1904. – Vilnius, 1994*). Tačiau įkliuvusių su lietuviška spauda ir įvairiai baustų asmenų buvo daugiau. Pirmoje, 2004 m. išleistoje knygoje papildyta dokumentuotų įkliuvimų su lietuviška

spauda statistika. Tokių naujų pavardžių yra ir antroje knygoje. Po 1990 m. leistoje spaudoje irgi pasitaiko iki tol niekur anksčiau nemintų knygnešių, daraktorių pavardžių.

2014-ais metais sukanka 150 metų, kai pradėta drausti lietuvių spauda lotyniškais raidėmis ir 110 metų, kai buvo panaikintas spaudos draudimas. Ta proga parengta žinyno *Lietuvos knygnešiai ir daraktoriai 1864–1904* antra knyga. Šioje knygoje pateikiama naujų, pirmoje knygoje neaprašytų knygnešių bei daraktorių 580 pavardžių. Taip pat patikslintos ir papildytos pirmoje knygoje aprašytų žmonių biografijos.

Antroje knygoje papildyta ir praplėsta šaltiniotyrinė medžiaga apie lietuviškos spaudos draudimo laikotarpį, kaip unikalaus reiškinio Europoje ir netgi pasaulyje. Ji pravers tyrinėtojams, atstovaujantiems bibliografijos, bibliotekinių mokslų ir knygotyros mokslus. Tikimės, kad knygnešių bei daraktorių biografijose atskleisti svarbūs spaudos draudimo metų faktai praturtins lituanistikos paveldą.

Ši knyga rengta pagal tuos pačius principus, kaip ir pirmoji, išleista 2004 metais. Nors datų rašymas yra pasenęs, tačiau nepakeistas. Kaip ir anksčiau, gyvenvietės administracinė priklausomybė nurodoma pagal 1976 m. Lietuvos administracinį-teritorinį suskirstymą. Dabar kiekvienos seniūnijos gyvenvietės galima rasti internete, tačiau iki šiol seniūnijos buvo nepastovus administracinis-teritorinis vienetas.

Žinyne ypač akcentuojamas knygnešių atminimo išsaugojimas. Stengėmės aprašyti paminklus ir kt. atmintinas vietas, pateikti jų nuotraukas. Fiksavome palaidojimus, antkapinius

paminklus. Knygnešiai bei daraktoriai Lietuvoje žinomi ir gerbiami, daugumoje kapinių gerai tvarkomos jų amžino poilsio vietos.

Neabejojame, kad knygnešių tema toli gražu nėra išsemta. Archyvų, bibliotekų rankraštyų, įvairių muziejų saugyklose dar slypi nemažai žinių apie draudžiamos lietuviškos spaudos platintojus, slaptus mokytojus. Nežinomų asmenų, įkliuvusių su lietuviška spauda dar tikimasi surasti Lietuvos archyvų fondų bylose. Sausos biogramos neparo do knygnešių patirtų nuotykių tiek pasienyje su Mažąja Lietuva, tiek toliau į krašto gilumą gabenant ir platinant spaudą. Mažai žinomos ir lietuviškos spaudos persekiojimo priemonės, žandarų ir pasienio sargybos agentų veikla, kvotų metodai, kaltinamųjų žmonių gynybos būdai. Dalis asmenų, vykdami į užsienį su leidimais vežimuose, rogėse išradingai įrengtose slėptuvėse įsiveždavo draudžiamos lietuviškos spaudos. Pėstieji įsinešdavo ją paslėpę po rūbais. Tyrinėtojų dar laukia regioninių lietuviškos spaudos skaitymo ir platinimo draugijų (kuopelių) istorijos. Bibliotekų rankraštynuose yra neskelbtų užrašytų knygnešių pasakojimų, kurios irgi reikėtų paskelbti spaudoje arba Internetu. Tikėtina, kad panaudojus skaitmeninę technologiją, ateityje bus skelbiami ir gausūs lietuvių spaudos draudimo laikotarpio dokumentai.

Anykščių, Kaišiadorių ir Marijampolės bibliotekos yra parengę ir išleidę savojo krašto knygnešių bei daraktorių žinynus. Daugelis rajoninių bibliotekų šią informaciją yra patalpinę Interneto svetainėse. Bet dažniausiai apsiribojama pavardžių arba trumpų biografinių duomenų išvardijimu. Ypač pasigendama informacijos apie amžinojo poilsio vietas. Teko patirti, kad atsakingi už paminklosaugą darbuotojai nežino kokie knygnešiai ar daraktoriai kuriose kapinėse palaidoti, neturi paminklų, kapų bei kitų atmintinų vietų nuotraukų. Kai kurie knygnešiams pastatyti stogastulpiai dėl blogos priežiūros jau pradeda pūti, o stogastulpis Garliavos krašto knygnešiams perkeltas į sandėlį.

Viliamės, kad šis žinynas bus kaip pagalbinė priemonė ruošiant ir įgyvendinant tokius projektus, kaip „Atgal į ateitį“ dabar vykdomą mokyklose. Projekte įrašyti prasmingi žodžiai: „PAŽINK savo tautos istoriją, prisidėk prie jos kūrimo bei ATRASK ir ĮAMŽINK naujus faktus apie kitiems dar nežinomas vietas ar žmones!.. Mums reikalingos mūsų tėvų ir protėvių patirtys... žemė tampa mūsų Tėvyne tik tada, jei ji turi savo istoriją, jei mes mokame joje išvelgti savo tėvų ir protėvių gyvenimo ženklus, jei šiuos ženklus branginame, jų neužmirštame“.

Kaluškevičius, Benjaminas

Ka241 Lietuvos knygnešiai ir daraktoriai, 1864–1904: [žinynas] / Benjaminas Kaluškevičius, Kazys Misius; Lietuvos kultūros fondas, Knygnešio draugija, Lietuvos literatūros ir meno archyvas. – Vilnius: Diemedis, 2004. – 672 p.

ISBN 9986-23-117-5 (jr.)

[D.] 2 / Knygnešio draugija. – Vilnius: „Diemedžio“ leidykla, 2014. – 280 p. : iliustr., portr. – Asmenvardžių ir vietovardžių r-klės: p. 244–262 ir 263–276. – ISBN 978-9986-23-190-5

Šis leidinys yra 2004 metais „Diemedžio“ leidyklos parengtos ir atspausdintos knygos „Lietuvos knygnešiai ir daraktoriai“ tęsinys – antroji knyga. Joje įrašyti knygnešiai ir daraktoriai, apie kuriuos žinios surinktos po pirmosios knygos išleidimo. Kai kurie asmenys iki šiol spaudoje nebuvo aprašyti. Apie juos informacija surasta tyrinėtojų nepanaudotuose Lietuvos archyvų ir bibliotekų rankraštytų dokumentuose. Tai asmenys, įkliuvę su draudžiama lietuviška spauda ir Vilniaus generalgubernatoriaus bausti administracine tvarka. Taip pat panaudoti knygnešių bei juos pažinojusių žmonių atsiminimai, atspausdinti užsienyje išleistose knygose ir periodikoje. Stengtasi suregistruoti knygnešių atminties vietas: palaidojimus, įvairius jiems pastatytus paminklus, paminklinius įrašus ir kt.

This guide is the second volume of “Lithuanian Book Smugglers and Homeschool Teachers”. The guide contains information about booksmugglers and teachers about whom information was gathered after the publication of the first volume. Some of this information has never been published before. It was found researching Lithuanian library and archival manuscripts. These are persons who were caught with forbidden Lithuanian printed materials and punished by the general governor of Vilnius according to administrative code. There is more material from old periodicals as well as the latest publications. An attempt was made to register memorial places relating to the book smugglers: places of burial, various monuments erected in their memory, memorial plaquest, etc.

UDK 94(474.5)„1863/1905“(092)(035)+
929(474.5)(035)+371.1(474.5)(092)(035)+
002.2(474.5)(091)

Benjaminas Kaluškevičius

Kazys Misius

LIETUVOS KNYGNEŠIAI IR DARAKTORIAI 1864–1904

2-oji knyga

Kalbos redaktorė Jolita Dimbelytė

Leidėjas:

DIEMEDŽIO leidykla (neperiodinės spaudos redakcija). Vyr. redaktorius Danas Kaukėnas. Tel. (8 5) 273 5344, mob. +370 686 511 00, el. p. diemedzioleidykla@gmail.com. Pasirašyta spaudai 2014 11 04. 35 sąlyg. sp. l. Tiražas 1000 egz. Spausdino *Standartų spaustuvė*. S. Dariaus ir S. Girėno g. 39, Vilnius. Užsakymo Nr. 5015.

ŽEME

etourneau.

Sunaudojimą vande

K 94(44.3) 1863/1905 (092055)
Ka-241

SWIETUS,

Maskolių valdžia

IR PABAIGA.

auginimo žuvių, v

žmonės.

Paratė S.-a.

Perspausta iš „Ukininko“.

Tilsoje. 1898.

LIETUWYSZKAS

KALENDORIUS

ANT

1892 + METO.

365 METAS.

PARASZE

L. J. Leczanski

Mahanoy City, Pa. Suw. Wal. Amer.

IMPACTUWELK-PAWTEL- WAIL. CITY PA.

KNYGUTĖ P

BITININKY

IŠGULDE P. N

KAIPO

NEATBUTINIAUSIOJI IR DAI

PELNO DUODANČIOJI SZAKA RACIO

TRUMPI.

INIMAJ IR R

isz knigu k

SO

AKO

BA

isz knigu k

AKO

BA

isz knigu k

AKO

BA

VEDAMOS UKES.

Ziedas

AUKSO KNIGELE

arba

MOKSLAS NUCIZEMI

LAMENTORIUS

ARBA

PRADŽIA MOKSLŲ

SUDETA

MAŽIEMS WAJKELIEMS.

Ar socialistas gali būti kataliku?

Sodiečiams ir

MELUZINA.

KNYGŲ

USŪSE

GAI 1896 METŲ.

IKAI

TRU

PAMOI

IR P

SA AETORIUS

ARBA

LTINI

SZKU SKARBU

KARTA 1523PAIDTIL.